

कुटुंब नियोजन शस्त्रक्रिया केल्यास देण्यात येणाऱ्या मोबदल्यात सुधारणा करण्याबाबत.

महाराष्ट्र भारत

सार्वजनिक आरोग्य विभाग

शासन परिपत्रक क्र.कृनिश-२००७/प्र.क्र.१९७/प्र.क.१

यंत्रासय, मुंबई-४०००३२

दिनांक : १८ डिसेंबर, २००७

**बाबत:- १) शासन निर्णय, सार्वजनिक आरोग्य विभाग क्र.कृकक्रा-२००६/प्र.क्र.५२/कु.क.३,
दिनांक १ ऑगस्ट, २००६**

२) केंद्र शासनाने अ.शा.पत्र क्र.N.११०१९/२/२००६-TO/Plly., दिनांक २९-१०-२००६

प्रस्तावना :- देशाच्या वाढत्या लोकसंख्येवर नियंत्रण ठेवण्यासाठी भारत सरकार व राज्य शासनांकडून वेळोवेळी अनेक योजना व उपयोजने करण्यात येत आहेत. यासाठी भारत सरकारच्या आरोग्य व कुटुंब कल्याण मंत्रालयाने निर्मितीकरण शस्त्रक्रिया करून घेणाऱ्या व्यक्तींना त्यांच्या मजुरीची नुकसान भरपाई म्हणून रोख मोबदला व शस्त्रक्रियेच्या अनुषंगाने करावयाच्या खर्चासाठी प्रोत्साहनात्मक अनुदान देण्याची योजना चालू केलेली आहे. सदर योजनेसाठी राज्य शासनाकडून देखील मोबदला म्हणून रोख रक्कम दिली जाते. भारत सरकारने कुटुंब नियोजन योजनेअंतर्गत देण्यात येणाऱ्या मोबदल्यात प्रस्तावनेत नमूद केलेल्या दिनांक २९.१०.२००६ च्या पत्राद्वारे सुधारणा केली आहे. या योजनेत सुधारणा केल्यानुसार आता कुटुंब नियोजन शस्त्रक्रिया केल्यास पुरुषांसाठी रुपये १,५००/- व स्त्रीयांसाठी रुपये १,०००/- एवढ्या रकमेचे फंड जारी केले आहे. या योजनेतून द्यावयाच्या मोबदल्यामध्ये भारत सरकारने केलेल्या सुधारणेनुसार सुधारित मोबदला देण्याची कार्यवाही राज्य शासनांनी करावी असे कळविले आहे. भारत सरकारच्या सुचनेनुसार राज्य शासनाच्या योजनेत सुधारणा करण्याची याच शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन परिपत्रक:-

भारत सरकारने कुटुंब नियोजन योजनेतर्गत शस्त्रक्रिया केल्यावर द्यावयाच्या मोबदल्यात केलेल्या सुधारणेनुसार राज्य शासनाकडून राबविल्या जाणाऱ्या संयुक्त कुटुंब नियोजन योजनेत पुढे नमूद केल्याप्रमाणे सुधारित मोबदला देण्यास या शासन परिपत्रकाद्वारे मान्यता देण्यात येत आहे.

ROTA/H-1935(500-01-2008)-1

अ) शासकीय आरोग्य संस्थेत कुटुंब नियोजन शक्तीयुक्त केरपावर द्यावयाचे आर्थिक लाभ (रुपयांत)

कुटुंब नियोजन शक्तीयुक्त पद्धत				
उत्पादकीय लाभ	पुरुष नसबंदी (सर्व लाभार्थ्यासाठी)	स्त्री नसबंदी (फक्त बीपीएल/ एससी/एसटी लाभार्थ्यासाठी)	स्त्री नसबंदी (फक्त शहरीय रिजिस्टरील लाभार्थ्यासाठी)	शेरा
लाभार्थ्यांना मोबदला	११००	१००	२५०	कुटुंब नियोजन
प्रवर्तक (अनृत व प्राथमिक)	२००	१५०	१५०	शक्तीयुक्त केरपावर अर लाभार्थी
अनृत व लाभार्थी	५०	१००	१००	रक्षण: कुन प्रवृत्त
सर्जन / तज्ञाची फी	१००	७५	७५	झाल्यास
भूतलगाची फी	-	२५	२५	प्रयत्नास देय
स्नातक मर्म / परिचारिका	१५	१५	१५	असलीली
श्री.टी. तंत्रज्ञ / मजदुरी	१५	१५	१५	रक्षण
भ्रमपरिहार	१०	१०	१०	लाभार्थ्यास
शिबोर व्यवस्थापन	१०	१०	१०	देण्यात यावी.
एकूण-	१५००	१०००	६५०	

ब) शासन मान्य अशासकीय आरोग्य संस्थेत / स्वयंसेवी आरोग्य संस्थेत कुटुंब नियोजन

शक्तीयुक्त शक्ती शक्तीयुक्त द्यावयाचे आर्थिक लाभ.

कुटुंब नियोजन शक्तीयुक्त पद्धत	संस्थाना द्यावयाची रक्कम	प्रवर्तक	एकूण
पुरुष नसबंदी (सर्व लाभार्थ्यासाठी)	१३००	२००	१५००
स्त्री नसबंदी (बीपीएल/एससी/एसटी लाभार्थ्यासाठी)	१३५०	१५०	१५००

२. मंदर अनुदानाचा विनियोग खालील बाबींवर करण्यात येऊ नये-

- अ) कर्मचारी कुडाचे वेतन
- ब) प्रवासभत्ता, दैनिक भत्ता या अन्वये
- क) बोधकाम कार्यक्रम
- ड) कार्यालयीन उपकरणांची (संगणकाचे हार्डवेअर व सॉफ्टवेअरसह) आणि फर्निचर खरेदी
- इ) वाहनांची खरेदी
- ई) वाहनांसाठी पेट्रोल, तेल, तंबण आणि त्यांचे परिक्षण
- उ) इमारतीचे परिक्षण

३. कुटुंब नियोजन शस्त्रक्रिया करण्यासाठी प्रत्येक गटाकरिता / तालुक्याकरिता किमान २ खाजगी रुग्णालये अधिकृत करावीत. जर एखाद्या गटात / तालुक्यात एकाच खाजगी रुग्णालय मात्र असेल तर नजिकच्या गटामधील / तालुक्यातील अधिकृत खाजगी रुग्णालयाचा उपरोक्त प्रयोजनासाठी वापर करावा. दर्जेदार आरोग्य सेवा उपलब्ध होण्यासाठी एखाद्या अधिक खाजगी आरोग्य संस्था अधिकृत करण्यात याव्यात.

४. पुरुष नसबंदी शस्त्रक्रियेबाबतीत मान्यता प्राप्त खाजगी / स्वयंसेवी संस्थांसाठी प्रती केस रु.१,५००/- एवढे अनुदान देय होईल याची रु.१,३००/- हे संस्थेसाठी व रु.२००/- हे प्रवर्तक व पाठपुरावा करणाऱ्या ए.एन.एन. / अंगणवाडी सेविका / मदतनीस, अशा किंवा लिक वर्कर इत्यादि यांना देय होईल. वारिश्य रेवेखालील आणि अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमातीच्या स्त्री लाभार्थ्यांनी जर मान्यता प्राप्त खाजगी आरोग्य संस्थेत नसबंदी शस्त्रक्रिया केव्हास त्या खाजगी आरोग्य संस्थेत रु.१,३५०/- व प्रवर्तकास रु.१५०/- एवढे अनुदान देय होईल.

५. कुटुंब नियोजन शस्त्रक्रिया ही शासकीय संस्थेत करावी अथवा, मान्यता प्राप्त खाजगी संस्थेत करावी याचा निर्णय लाभार्थ्याने स्वतः घ्याव्याचा आहे. परंतु लाभार्थ्याने जर कुटुंब नियोजन शस्त्रक्रिया ही मान्यता प्राप्त खाजगी आरोग्य संस्थेत केव्हास त्याला कोणतीही रक्कम मोबदला म्हणून देय होणार नाही. पण सदां मान्यता प्राप्त खाजगी रुग्णालयात त्याला संपूर्ण आरोग्य सेवा मोफत मिळेल. जर लाभार्थी स्वतःकून शस्त्रक्रियेसाठी मान्यता प्राप्त खाजगी संस्थेत गेला तर त्याला प्रवर्तकाला देय होणारा आर्थिक मोबदला देण्यात यावा.

६. मान्यता प्राप्त खाजगी / स्वयंसेवी संस्थांमध्ये पुरुष नसबंदीसाठी लाभार्थ्यांचे वय हे कमाल ४५ वर्षे एवढे असावे. त्याच्या वयाची खात्री करण्याची जबाबदारी ही संबंधित संस्थेची तसेच प्रवर्तकाची राहिल.

७. सर्व मान्यता प्राप्त खाजगी / स्वयंसेवी संस्थांनी सर्व पुरुष नसबंदी शस्त्रक्रिया, दारिद्र्य रेवेखालील तसेच अनुसूचित जाती / अनुसूचित जमातीच्या लाभार्थ्यांच्या शस्त्रक्रिया ह्या मोफत कराव्यात. या संस्थेत लाभार्थ्याने शस्त्रक्रिया केव्हापर लाभार्थ्यास कोणताही मोबदला मिळणार नाही. सर्व मान्यताप्राप्त संस्थांनी त्यांच्या संस्थेत शासन मान्यता असल्याचे प्रमाणपत्र, सर्वेकार्कट देण्यात येणाऱ्या सोयीसुविधा, शस्त्रक्रिया

६. असाधारण संख्येचे कुटुंब नियोजन शक्तीच्या कार्यक्षमताही तज्ञांची सेवा उपलब्ध नसल्यास खाजगी तज्ञांची सेवा अधिभूत नसल्यास अशा खाजगी तज्ञांना प्रत्येक पुन्हा नसबंदी शक्तीक्षमतेसाठी रु १००/- च प्रत्येक प्रति नसबंदी शक्तीक्षमतेसाठी रु.१००/- आग्रभाषणे नोंदवून देण्यात यावा. तसेच कुटुंब नियोजन शक्तीक्षमतेसाठी या शिर्षीह आर्पोजिता केले जातील तर अशा अर्जावरून आर्थिक अधिरीकरण तज्ञांची कुटुंब नियोजन शक्तीक्षमतेसाठी सेवा उपलब्ध नसल्यास अथवा शक्तीक्षमतेसाठी सेवा ऑपरेटिव्ह वर्जन बाबी आभाषणाचे अधिरीकरण नसल्यास आर्पोजिता तज्ञांना देव असलेली ही ही ऑपरेटिव्ह वर्जन बाबी देव होईल.

१३. राज्य शासनाकडून गोदावरी देण्याबाबत निर्दिष्ट केलेला शासन निर्णय क्र.कृकपा-२००१/६६५/प्र.क.१३४/स.क.३ दि.१३ नोव्हेंबर,२००२ मध्ये केलेली तरतुद यापुढे अविद्यमान वेवेगळी लामाख्यांनी कुटुंब नियोजन आचारिका केल्यावर त्यांना देखिल वर भ्रमूद केल्याप्रमाणे अनुज्ञेय राहिल. केंद्र शासनाकडून देण्यात येणाऱ्या मोबदल्या वृत्तिस्थित राज्य शासनाकडून पुरव नसतंदी नसप्रक्रिया केल्यावर नैम असलेला रु.३५१/- एवढा मोबदला यापुढे देा देव सल्ले

१३. या सुधारित योजनेची अंमलबजावणी दि.१ नोव्हेंबर,२००७ पासून करण्यात यावी. सदर योजनेंतर्गत व्यापकाची प्रोत्साहनात्मक एकत्रित अतिरिक्त संचालक, आरोग्य सेवा, कुटुंब कल्याण, पुणे यांनी तातडीने जिल्हा / गट व प्राथमिक आरोग्य केंद्र स्तरावर वितरित करावी. त्याचप्रमाणे या योजनेकरिता प्राप्त निधी व प्रत्यक्ष खर्च याबाबत नियमित लेखा परिक्षण करावे. तसेच कुटुंब नियोजन शस्त्रक्रिया केंद्रेच्या एकूण केसेसवैकी किमान १० टक्के केसेसची नमुना तपासणी व Random पद्धतीने तपासणी करावी. याबाबतचा अहवाल अतिरिक्त संचालक, आरोग्य सेवा, कुटुंब कल्याण, पुणे यांनी भारत सरकारला व राज्य शासनार निवर्तित मादर करावा.

१४. या बाबीवर होणारा राज्य शासनाकडील खर्च मागणी क्र.आर-१ मुख्य लेखाशिर्ष २२११ कुटुंब कल्याण, १०१- नुकसान भरपाई-वैद्यकीय योजनांतर्गत योजना-(०१) (०२) पुस्तक मसबंदी शास्त्रक्षेत्रातील प्रोत्साहनात्मक मोबदला (२२११ ०५१७) या खाती वरून मंजूर तयारीत करावा. केंद्र शासनाभार्जत व्यापकाचा मोबदला हा एन.आर.एच.एम. / राज्य आर.सी.एच.मोसावटीला केंद्र शासनाने मंजूर केलेल्या निधीमधील प्लेडजी पूल मधून करावा.

हे शासन परिपत्रक दित विभागाच्या आदेश क्र. डि.एफ.सी-११७१/२४२/१, दि.१९ मार्च १९७९ अन्वये दिलेल्या अधिकाराचा धार करून निर्गमित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(श्रीमतीता विश्वास)

सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति

मा.मंत्री /मा.राज्यमंत्री (आरोग्य) यांचे स्वीय सहाय्यक

संचालक, आरोग्य सेवा, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

अतिरिक्त संचालक, आरोग्य सेवा, कुटुंब कल्याण, पुणे-१.

प्रधान सचिव, सामान्य प्रशासन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

प्रधान सचिव (आरोग्य व कु.क.) यांचे स्वीय सहाय्यक, सार्वजनिक आरोग्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

आयुक्त (कुटुंब कल्याण) यांचे स्वीय सहाय्यक, सार्वजनिक आरोग्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

प्रधान सचिव, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

प्रधान सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

उपसंचालक, आरोग्य सेवा, विभागीय मंडळे (सर्व)

विभागीय आयुक्त (सर्व)

आयुक्त, महानगरपालिका प्रशासन, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

जिल्हाधिकारी (सर्व)

संचालक, महानगरपालिका प्रशासन, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

प्राध्यापक, विभागीय कुटुंब कल्याण प्रशिक्षण केंद्र, नासिक / पुणे / औरंगाबाद / नागपूर.

अधिष्ठाता / अधिष्ठाता, शासकीय अस्पताल (सर्व)
 जिल्हा शल्यचिकित्सक, सामान्य रुग्णालय (सर्व)
 मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिवह (सर्व)
 जिल्हा आरोग्य अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
 मुख्याधिकारी, नगरपालिका (सर्व)
 वैद्यकीय आरोग्य अधिकारी, महानगरपालिका (सर्व)
 विशेष अधिकारी, कुटुंब कल्याण युनिट, मुहूर्तपूर्व महानगरपालिका,
 एक दक्षिण विभागीय कार्यालय, परभट, मुंबई.
 महामंडळापाल - १/२, म. राज्य (लेखा परिक्षा / लेखा व अभ्युपेक्षा), मुंबई / नागपूर.
 अधिकांश व लेखा अधिकारी, मुंबई.
 निवासी लेखापरिक्षा अधिकारी, मुंबई.
 जिल्हा कोषागार अधिकारी (सर्व)
 सचिव, भारत सरकार आरोग्य व कुटुंब कल्याण मंत्रालय (कु.क.विभाग), निर्माण भवन,
 नवी दिल्ली-११० ०११.
 विभागीय संचालक (कुटुंब कल्याण) भारत सरकार, ८४/२, पर्वती, १ ला मजला,
 वर्ण विस्मरण, सहकार नगर-२, पुणे-४११ ००१.
 सर्व सह सचिव / उपसचिव, सार्वजनिक आरोग्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
 नियुक्त नसती, कार्यालय कु.क.१.